

HERRITARTASUNERAKO ETA GIZA ESKUBIDEETARAKO HEZKUNTZA

Arlo hau lehen aldiz sartu da curriculumean bereizita, eta horrek erakusten du herritarrekiko kezka oso toki nabarmena duela hezkuntza jardueretan, nazioarteko erakundeen, hala nazio Batuen edo Europar Kontseiluaren, ildo berean. Europar Batasunak ere gizarte demokratiakoan herritartasun arduratsua bultzatzeko ahalegina egiten du, gizarte kohesioa eta europar identitate bateratu bat lortzeko bide gisa.

Herritartasun arduratsurako ikaskuntzak eskubide eta ardura zibikoak ezagutu eta gauzatzearekin lotura duten alderdiak biltzen ditu, eta ikaskuntza prozesu luzea eskatzen du, hain zuzen ere haurrek afektuzko harremanak ezartzean, ohitura sozialak hartzean eta pentsamendu kritikoa garatzeko teknikak ikasteen hasten dena. Ikaskuntza horrek eskatzen du ikastetxean eta komunitatean parte-hartze aktiboa izaten hastea eta, hala, parte-hartze demokratikoaren oinarriak bereganatzea.

Haur Hezkuntzatik hasita eta Lehen Hezkuntza osoan, arlo desberdinetan eta, bereziki, Natur, gizarte eta kultur ingurunearen ezagueraren arloan, arlo berri honen berriazko helburu diren alderdi asko landu dira: norberaren identitatea eta bestearena, entzuten ikastea, txanda errespetatzea, materialak partekatu eta zaintzea, bakarrik edo besteekin batera adieraztea, bera bezalakoeekin eta helduekin harremanak izatea. Azken batean, honako hauek bultzatu dira: autonomia pertsonala, autoestimua, ohitura sozialak hartzea, bakoitzak bere irizpideak agertzea, besteen iritzia errespetatzea, besteenganako errespetua, eskolan zein familiar gatazkak konpontzeko elkarrizketa eta negoziazioa lantzea.

Hori horrela, Lehen Hezkuntzako azken zikloan, une horretan sartzeko baita arlo hau, haurrak ikuspegi zabalagoa hartzeko gai dira, hartutako ohituretatik haratago jotzeko taldeko lanari, gelako bilera edo batzarretako parte-hartzeari eta ohitura sozialei dagokienean. Era berean, giza eskubideak unibertsalak dira eta, adin horretan, esparru hori ulertzeko gai izateaz gainera, herrialde batekoak ez ezik gizarte global batekoak ere badirela ohartzen ahal dira.

Nerabezaren hasiera trantsizio garai bat da eta horretan afektuzko harremanak aldatu egiten dira. Garai horretako ikasleak sozializazio zabalagoan hasten dira, berdinen taldeetan modu autonomoan parte hartzen, era askotako elkarteak osatzen, etab. Bigarren Hezkuntzarako bidea prestatzea komeni da, harreman pertsonal eta instituzionalen sistema berrirako bidea, ordezkariaren oinarritutako parte-hartzea baitakarte eta horrek entrenamendua eskatzen baitu. Arlo hau esparru ezin hobea da horretarako.

Arlo honetako ikaskuntza ezagutzak lortzeko haratago doa, eta eskolako zenbait jardun dira horren ardatz; jardun horiek pentsamendu kritikoa eta parte-hartzea bultzatzen dute, gizarte demokratikoaren oinarri diren balioak barneratzen lagunduz, herritar arduratsun, parte-hartzaile eta solidarioak sortu nahi baitira gerorako. Alde horretatik, planteamendu metodologikoak kontu handiz aztertu behar dira, erabakigarriak izan behar baitira, printzipio eta balio batzuen ezagutzak ohitura batzuk hartzerako eta jokabideetan eragina izatera bideratu nahi badira.

Arlo honetako helburu eta edukia, Europar Kontseiluko Ministroen Kontseiluaren ("2002)12 Gomendioarekin bat, alde pertsonaletik eta inguru hurbilenetik abiatzen dira: identitatea, emozioak, ongizatea eta autonomia pertsonala, bakoitzaren eskubide eta betebeharrak, eskubide berdintasuna eta desberdintasunak. Identitatetik eta harreman pertsonaletik hurbileko taldeetako bizikidetzara, parte-hartzerako eta elkarrekin bizitzera pasatzen da. Azkenik, Konstituzioak ezartzen duen gizarte bizikidetzaren ikustea da, bai eta taldeko eskubide eta betebeharrak ere. Horrenbestez, pertsonaren esparrutik gizartearen esparrurantz doa proposatu den ibilbidea.

Edukia hiru multzotan antolatu dira eta horietan kontzeptu, prozedura eta jarrerak ikuspegi integratu batetik begiratu biltzen dira. 1. multzoa, Gizabanakoak eta harreman pertsonal eta sozialak. Alderdi pertsonal hauek lantzen ditu: autonomia eta identitatea, nor bere emozioak eta besteak ezagutzeko. Harremanen eredu bat proposatzen du, eta eredu hori oinarrituko da pertsona guztien duintasunaren onarpean, norberarenak ez diren iritzi eta sinismenak ez izan arren bestearenganako izan beharreko errespetuan eta pertsonen aniztasunaren eta eskubideetan. Eguneroko egoeretatik abiatuta, gizonak eta emakumeak familiar eta lan munduan izan behar duten berdintasuna lantzen da. Bakoitzak bere ardurak hartzea lehentasunezko alderdi bat da beti, eta autonomia pertsonalarekin lotuta dago hori.

2. multzoa, Komunitatean bizitzea. Arlo honetan honako hauek lantzen dira: bizikidetzaren, ingurunearekin izaten diren harremanetan, gizarte demokratikoaren oinarri diren balio zibikoak (errespetua, tolerantzia, elkartasuna, justizia, berdintasuna, elkar laguntzea, lankidetzaren eta pakearen kultura), bakoitzaren inguruko taldeetan bizikidetzari eta gatazkari nola heltzen zaion (familiar, ikastetxean, lagunengatik, herrian) eta pertsona bakoitzak talde horietan dituen eskubide eta betebeharrak nola gauzatzen diren, aniztasunaz ohartuz, bereizkeria baztertzeko eta parte-hartzea eta horretarako bideak baloratuz. Horretaz gainera, inguru hurbileko kultur eta erlijio aniztasuna aintzat hartzeko hasita, eta gizon

eta emakume guztiek eskubide zein betebeharrak dituztela onartuz, gurek ez diren ohitura eta bizimoduaren aurrean errespetu kritikoa lantzen ahal da, eta bazterkeria, bereizkeria eta bidegabekeria soziala duten egoerak identifikatu eta baztertzeko elementuak ematen ahal dira.

Azkenik, 3. multzoak, Gizartearen bizitzea izenekoak, planteamendu sozial zabalagoa proposatzen du: Konstituzioak ezarritako bizikidetzako arau eta printzipioak behar izan eta ezagutzeko, zerbitzu publikoak eta ondasun komunak ezagutu eta baloratzea, bai eta administrazio publikoak eta herritarrek horiek zaintzeko dituzten betebeharrak ere. Zerbitzu publiko eta ondasun komun batzuek ikaslearen adinaren arabera tratamendua dute; hala gertatzen da babes zibileren, segurtasunaren, pakearen zerbitzura dagoen defentsaren eta bide hezkuntzaren kasuetan.

Arloak oinarriko gaitasunak garatzen laguntzea

Herritartasunerako hezkuntzak zenbait gaitasunetako alderdi aipagarri batzuk garatzen laguntzen du, baina gaitasun sozialarekin eta herritartasunarekin zuzenean lotuta dago. Gaitasun horri dagokionez, horren barneko esparru pertsonal eta publikoari heltzen dio arlo honek: gizartearen bizitzeko eta herritartasun demokratikoa gauzatzeko trebetasunak eskuratzen laguntzen du. Hala, haurrak pertsona duin eta zuzenak izatea da arlo honen xedea, eta horrek bakoitzaren autonomia, autoestimua eta identitatea indartzea eskatzen du, bai eta espiritu kritikoa ere, bizitzarako proiektu pertsonalak eraikitzen laguntzeko. Lagungarria da, orobat, harreman pertsonalen gaitasuna landu eta hobetzeko, arlo honek bakoitzaren nahiak eta gizon eta emakume guztientzako eskubideak orokortzen laguntzen duen neurrian; gainera, sentimenduetan oinarritutako lotura pertsonalak bultzatzen ditu eta gatazka egoerei aurre egiten laguntzen du, elkarrizketa sistematikoki erabiltzea proposatzen baitu. Horri begira, arlo honek berriazko edukia dituen bizikidetzari, parte-hartzeari eta aniztasunaz eta bereizkeria eta bidegabekeriarekin ohartzeari buruz, eta horiei esker gizarte trebetasunak finkatzen lagunduko da, identitate partekatuaren sentimendua sortzen, ohitura eta arau sozialak ezagutu, onartu eta erabiltzen, bai eta esparru pribatuaren eta bizitza sozial eta politikoan lankidetzaren, elkartasunaren, konpromisoaren eta parte-hartzearen balioak barneratzen ere, horrela ikasleek elkarrekin bizitzeko trebetasunak bereganatu dituzten.

Horrekin guztiarekin batera, arlo hau lagungarria da gizarte demokratikoen oinarriak eta antolaketa moduak nolakoak diren jakiteko, giza eskubideen lortzea baloratzea eta giza taldeen arteko gatazkak eta bidegabekeriaren egoerak baztertzeko. Giza Eskubideen Deklarazio Unibertsalean, Haurren Eskubideen aldeko Konbentzioan eta Espainiako Konstituzioan ageri diren printzipioak arlo honetako berriazko edukia dira eta, horri lotuta, erakundeek nola aplikatzen dituzten.

Herritarren betebeharrak identifikatzeari eta eskolan zein gizartearen beren adinaren arabera ohitura zibikoak hartu eta gauzatzeari esker, geroko herritarrek gizarte kohesionatuago, askeago, oparago, bidezkoago eta justuagoak eraikitzen hasi izan behar dira.

Ikasten ikasteko gaitasuna garatzen lagunduko da, kontuan hartuta arlo honek gizarte trebetasunak, talde lana, parte-hartzea eta argudiatzearen erabilera sistematikoa bultzatzen dituela, eta horrek, jakina, pentsamendu propioa garatzea eskatzen du. Bakoitzaren ideien eta bestearen sintesia eginez, bakoitzak bere irizpidea arrazoituta agertuz eta ezagutuz, informazioa eta iritzia modu ordenatu eta kritikoa aldearatu ere laguntza ematen da geroko ikaskuntzetarako.

Norberaren autonomia eta ekimena ere bideratzen da arlo honen bitartez, plangintzarako, erabakiak hartzeko, parte hartzeko, antolaketa eta ardurak hartzeko ekimenak garatzen baitira. Arlo honek ikasleak trebatu ditu elkarrizketa eta eztabaidan, parte hartzean, desberdintasun sozial, kultural eta ekonomikoak errespetuz hartzen eta desberdintasun horien eta ideien balorazio kritikoa egiten. Curriculumak, argudiatzean oinarrituta, pentsamendu propioa eratzeko lagundu nahi du, bai eta arazoei eta izaten ahal diren irtenbideei buruzko jarrera bat hartzen ere. Horrela, ikasleek beren buruan konfiantza izanik eta bestearekin errespetatuz gauzak aztertu, baloratu eta erabakitzeko izan behar duten autonomia indartzen da eta, hori bezala, pertsonen arteko harremanetan arriskuak hartzearen aldeko jarrera.

Hizkuntzaren bidez komunikatzeko gaitasunari arloko hitz eta kontzeptuak ezagutu eta erabiliz laguntzen zaio. Gainera, eztabaida sistematikoki erabiltzeko, arlo honetan ezinbesteko prozedura baita, berriaz laguntzen dio gaitasun honi, entzuten, adierazten eta arrazoiak ematen trebatzea eskatzen duelako.

Helburuak

Eta honetan Herritartasunerako eta giza eskubideetarako hezkuntzak gaitasun hauek garatzea izan behar du helburu:

1. Ahozko eta idatzizko ulermena garatzea. Arloko berriazko hiztegia egoki eta zehatz erabiltzea, esanahiak eratu eta gero.
2. Besteekin izaten diren harremanetan autoestimua, afektibitatea eta autonomia pertsonala garatzea, bai eta indarkeriaren, estereotipoen eta aurreiritzien kontrako jarrera ere.

3. Trebetasun emozional, komunikatibo eta sozialak garatzea, eguneroko bizitzan autonomiaz jokatzeko, eta taldeko harremanetan aktiboki parte hartzea, jarrera eskuzabal eta eraikitzaileak agertuz.

4. Bizikidetzako balio eta arauak ezagutu eta aintzat hartzea eta horiei jarraituz jarduten ikastea.

5. Aniztasunak bizikidetasuna aberasten duela ohartzea, eta beste pertsona eta herri batzuen ohitura eta bizimoduak errespetatzea.

6. Giza Eskubideen Deklarazio Unibertsalean, Haurren Eskubideen aldeko Konbentzioan eta Espainiako Konstituzioan ageri diren eskubide eta betebeharrak nagusiak ezagutu, onartu eta baloratzea.

7. Gizarte demokratikoen funtzionamenduari funtsezko mekanismoak ezagutzeko, eta administrazioek zerbitzu publikoak bermatzeko duten eginkizuna eta herritarrek horiek mantentzen laguntzeko eta betebeharrak zibikoak betetzeko duten obligazioa baloratzea.

8. Bidegabekeria eta bereizkeria egoerak identifikatu eta arbuia- tzea, pertsona eta talde ahulenean dituzten beharren aurrean sentsibilitatea agertzea eta elkartasuneko jarrerak eta indarkeriaren kontrakoak garatzea.

9. Ingurumenaren egoeraz ohartzea eta inguru hurbila zaintzearen aldeko jarrera arduratsuak garatzea.

10. Eskolako liburutegia eta informazioaren eta komunikazioaren teknologiak erabiltzea informazioa lortzeko eta ikasteko nahiz ezagutzak partekatzeko tresna gisa.

Hirugarren zikloa

Edukiak

1. multzoa.–Gizabanakoak eta harreman pertsonal eta sozialak

- Autonomia eta ardura. Norberaren identitatea, emozioak eta norberaren zein besteen ongizatea eta interesak baloratzea. Enpatia garatzea.

- Giza duintasuna. Giza eskubideak eta haurren eskubideak. Eskubide eta betebeharrak arteko loturak.

- Sexu desberdintasunez ohartzea. Emakumeen eta gizonen arteko desberdintasunak identifikatzea. Gizonek eta emakumeek familian eta lan munduan eta gizartean izan behar duten eskubide berdintasuna baloratzea.

2. multzoa.–Bizitza komunitatean

- Balio zibikoak gizarte demokratikoan: errespetua, tolerantzia, elkartasuna, justizia, lankidetzak eta pakearen kultura.

- Balio zibikoak inguru hurbileko bizikidetzak eta gatazka egoeretan aplikatzea (familian, ikastetxean, adiskideen artean, herrian). Ulermen eta elkartasuneko jarrerak eta elkarrizketa baloratzeak garatzea bizikidetzak arazoak eta besteekiko harremanetan izaten diren interes gatazka konpontzeko.

- Parte hartzeko eskubidea eta betebeharrak. Parte hartzeko bide desberdinak baloratzea.

- Taldeetako kide den aldetik bakoitzak dituen eskubide eta betebeharrak arduraz jokatzeko eta taldeen zeregin eta erabakietan parte hartzea.

- Gizarte, kultur eta erlijio aniztasuna. Gureak ez diren ohitura eta bizimoduaren aurrean errespetu kritikoa izatea. Bazterketa, desberdintasun, bereizkeria eta bidegabekeria sozialeko egoerak identifikatzea.

3. multzoa.–Gizartean bizitzea

- Gizarteko bizikidetzak. Elkarrekin bizitzeko arauak jarri beharra. Espainiako Konstituzioak ezartzen dituen bizikidetzak printzipioak.

- Herritarrek Estatutik (Udaletatik, Autonomia Erkidegoetatik edo Estatuko Administrazio Zentraletik) jasotzen dituzten ondasun komunak eta zerbitzu publikoak identifikatu, aintzat hartu, errespetatu eta zaintzea, eta guztiok zergen bidez horiek mantentzeko ematen dugun laguntzaren garrantzia baloratzea.

- Ohitura zibikoak. Babes zibila eta herritarren laguntza hondamendiak izaten direnean. Herritarren segurtasun osoa. Defentsaren balorazioa, pakearen aldeko konpromiso zibiko eta elkartasuneko den aldetik.

- Bide zirkulazioko arauak betetzea. Trafiko istripuetako arrazoiak eta arrisku taldeak (oinetakoak, bidaiariak, txirindulak...) identifikatzea.

Ebaluazio irizpideak

1. Bakoitzaren eta besteen ezaugarri pertsonalekiko eta desberdintasunekiko errespetua agertzea, bakoitzaren ekintzen ondorioak baloratzea eta horien erantzule izatea.

Irizpide honen bidez ebaluatu nahi da ikasleek beren eguneroko jokabideetan erakusten ote duten beren ezaugarriak nolakoak diren badakitelako, eta beren emozio eta sentimenduak erregulatzen saiatzen diren. Halaber, beren inguruko pertsonen sentimendu eta emozioez ohartzen diren ere egiaztatzen nahi da eta, hori bezala, pertsonen arteko desberdintasunak onartzen dituzten eta, azken batean, beren ekintzen

erantzule badiren eta besteen jokabideen aurreran jarrera eraikitzaile eta errespetuzkoak dituzten.

2. Bakoitzak bere iritzia arrazoitu eta defendatzea, besteen iritzia entzun eta balorazio kritikoa egitea, pertsonak errespetatzeko jarrera agertuz betiere.

Irizpide honen bidez ebaluatuko da ikasleek zer gaitasun duten, gelako edo taldeko eguneroko egoeretan, desadostasunak gainditu eta akordioak ezartzei begira elkarrizketa erabiltzeko, bai eta ohiko jokabideetan eta hizkuntzan pertsona eta talde guztiakiko errespetua eta balorazio kritikoa agertzeko ere, alde batera utzita pertsonen adina, sexua, arraza, iritzia, kultur prestakuntza eta sinesmenak.

3. Bizikidetzak arauak onartu eta betetzea. Taldeak erabakiak hartu behar dituztenean parte hartzea, akordioak lortzeko elkarrizketa erabiliz eta betebeharrak nor bere gain hartuz.

Irizpide honekin baloratuko da norbanakoak taldeko zereginetan zeregineraino parte hartzen duen eta dagozkion zereginak zeregineraino betetzen dituen. Horretaz gainera, bera bezalakoekin eta helduekin izaten dituen harremanetan bizikidetzako arauak bete, elkarrizketa erabili eta besteekiko errespetua erakusten duen ere baloratuko da.

4. Giza Eskubideen Deklarazio Unibertsalean eta Haurren Eskubideen aldeko Konbentzioan ageri diren giza eskubideetako batzuk ezagutzeko, bai eta Espainiako Konstituzioan ageri diren bizikidetzak printzipioak ere, eta horiei lotutako betebeharrak nagusiak identifikatzea.

Irizpide honekin ebaluatu nahi da elkarrekin harmoniaz bizi ahal izateko arauak jarri behar direla ulertzen al duten, eta haurren eskubideak, giza eskubideak eta Espainiako Konstituzioaren funtsezko eskubideak oso modu orokorrean bada ere ezagutu eta baloratzen diren, horien izaera unibertsalaren eta bizikidetzarako oinarri izatearen garrantzia aintzat hartzeko. Jakina, ez dute arauen testua zehatz-mehatz jakin behar; aitzitik, eskubide eta betebeharrak garrantzikoekin batzuk azaltzen jakin behar dute eta bizikidetzak onerako lagungarri direla oharu.

5. Bereizkeria, bazterketa eta bidegabekeria egoeraz jabetu eta arbuia- tzea eta egoera horiek sorrarazten dituzten faktore sozialak, ekonomikoak, jatorrizkoak, generokoak edo beste edozein motatakoak identifikatzea.

Irizpide honen bitartez baloratzen ahalko da egoera bidegabeak identifikatu, ezagutu eta hitzez azaltzeko gaitasuna garatu duten, bai beren ingurunean bai komunikabideek ematen duten informazioaren bidez. Bazterketa edo bereizkeriak sorrarazten dituzten faktoreak, adibide arrazoituak jarri, identifikatzen dituzten ere baloratuko da, eta horien ondorioak arbuia- tzen dituzten.

6. Erakundeek ematen dituzten zerbitzu publikoaren adibideak jar- tzea eta herritarrek zergen bidez horiek mantentzen laguntzeko duten betebeharrak jabetzea.

Lehenik, herritarrok administrazioetatik jasotzen ditugun zerbitzu publikoak ezagutzen dituzten ebaluatzen ahalko da irizpide honekin. Hori erakusteko, Udalak, Autonomia Erkidegoak eta Estatuko Administrazio Zentralak ematen dituzten zerbitzuen adibideak jarri beharko dira, eta zerbitzu horien kudeaketaren kalitateak pertsonen bizitzarako duen garrantziaren gaineko argudioak eman. Era berean, herritarrek beren ordaina eman beharraz ohartzen diren baloratu nahi da, erakundeak eta horiek ematen dituzten zerbitzuak zergen bidez mantentzen lagundu behar baita.

7. Zerbitzu publikoek herritarren bizitzan duten zereginaz azaltzea, eta jarrera zibikoak agertzea bide segurtasunaren, babes zibilaren, pakearen zerbitzura dagoen defentsaren eta herritarren segurtasun osoaren inguruan.

Irizpide honetatik abiatuta egiaztatzen nahi da zerbitzu publiko batzuek (hezkuntza, osasuna, ur hornidura, garraioak, etab.) herritarren ongizatean duten garrantziak ohartzen diren eta ahoz eta idatziz azaltzen badakiten. Horri lotuta, talde bateko kide diren aldetik eguneroko egoeretan edo arriskua izaten ahal dutenetan dagoen arduraren bere egiten duten ere baloratuko da eta, halaber, jarrera zibikoak erakusten duten ingurumena zein ingurunea eta ondasun komunak zaintzearen inguruan.

MATEMATIKA

Matematika jakintzen multzo bat da, hain zuzen ere lehen hurbilketa batean zenbakiei eta formei lotutako jakintzen multzoa; jakintza horiek pixkanaka osatzen dira, zenbait egoera aztertze modu baliotsua bihurtu arte. Matematikari esker, errealitateak lortzen den ezagutza egituratzen ahal da, errealitatea aztertzen ahal da, eta informazio berria erdiesten ahal da errealitatea hobeki ezagutzeko, baloratze eta erabakiak hartzeko. Zenbat eta tresna matematiko konplexuagoak erabiltzeko gai izan, orduan eta egoera mota gehiagoren tratamendua egin daiteke eta informazio aberatsagoa lortu. Horregatik, oinarrizko eskolatzeko aldiak, Matematikaren ikaskuntza arlo hori erabiltzeko aukerak ugaltzera bideratu behar da.